

УДК 316.3:327(477.63)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2025-3-40-51>

ДУБИНА Назарій Олександрович

аспірант,

Волинський національний університет імені
Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-4157-1116>

nazarendy@ukr.net

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ СТАНУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В КРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** У статті обґрунтовано проблему оцінки стану соціального капіталу в Україні в умовах воєнного стану. Виявлено основні чинники та форми соціального капіталу, визначено роль довіри, громадської активності та інституційної підтримки, запропоновано методологічні підходи до оцінювання та шляхи зміцнення соціальної стійкості й відновлення країни.*

***Ключові слова:** соціальний капітал; воєнний стан; Україна; оцінка соціального капіталу; громадська активність; довіра до інституцій; повоєнна відбудова; суспільна стійкість.*

Постановка проблеми. Проблема оцінки стану соціального капіталу в країні в умовах воєнного стану є новою та надзвичайно актуальною сферою наукових досліджень. Повномасштабна війна в Україні суттєво трансформувала соціальні відносини: з одного боку, підірвала традиційні соціальні мережі, з іншого – стимулювала нові форми довіри, солідарності та громадської активності. Оцінка соціального капіталу в таких умовах набуває критичного значення для формування стратегій підвищення суспільної стійкості та забезпечення ефективного повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв’язаної раніше проблеми. Концепція соціального капіталу активно розроблялася в працях класиків та сучасних науковців: П. Бурдье, Дж. Коулмана, Ф. Фукуями, Р. Патнема. Дослідники наголошували на ролі довіри, соціальних мереж та норм взаємодії як фундаментальних елементів суспільного розвитку. В Україні проблематика соціального капіталу розглядалася у працях Білої та Шевченко (2021) [1], Матросової (2018) [10], Крисаченка (2021) [9], Титаренко (2015) [17; 18]. Окрему увагу приділено сучасним соціологічним і економічним звітам [13; 14; 24], де фіксується динаміка змін у суспільстві під впливом війни. Водночас більшість досліджень орієнтовані на аналіз соціального капіталу у стабільних умовах, тоді як екстремальні воєнні ситуації залишаються мало дослідженими.

Попри наявність значної теоретичної та емпіричної бази, відкритим залишається питання комплексної оцінки соціального капіталу саме в умовах війни. Недостатньо розроблені методики вимірювання, обмежена доступність даних у період активних бойових дій та невизначеність довгострокових наслідків війни обмежують можливості узагальнення результатів. Також мало вивченим є вплив соціального капіталу на економічне відновлення та роль держави, громадських організацій і волонтерських рухів у його збереженні та посиленні.

Метою дослідження є аналіз проблеми оцінки стану соціального капіталу в Україні в умовах воєнного стану та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо його ефективного використання як одного з ключових чинників економічного й соціального відновлення.

Для досягнення мети передбачено виконання таких **завдань:**

- проаналізувати теоретичні засади соціального капіталу, його розвиток та основні визначення;

- окреслити чинники, що впливають на формування соціального капіталу, та виявити його форми прояву;
- вивчити існуючі підходи та запропонувати методологічні рекомендації з вимірювання соціального капіталу в умовах війни;
- дослідити значення довіри як складової соціального капіталу;
- оцінити вплив соціального капіталу на процес економічного відновлення;
- проаналізувати роль громадських організацій і волонтерських рухів у підтримці соціального капіталу під час воєнного стану;
- визначити роль держави у розвитку соціального капіталу як ресурсу стійкості та відновлення;
- запропонувати заходи для зміцнення соціального капіталу у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних наукових дослідженнях соціальний капітал розглядається як важливий чинник соціально-економічного розвитку країни та її регіонів [7; 10]. Соціальне підприємництво, яке є одним із проявів соціального капіталу, набуває все більшої популярності як сучасний тренд економічного розвитку [1, с. 29]. Формування та розвиток соціального капіталу пов'язують із різними формами громадської активності, зокрема волонтерським рухом, який отримав значний розвиток в Україні після 2014 року [3]. Водночас соціальний капітал тісно пов'язаний із довірою до соціальних інститутів і громадською довірою загалом, що є особливо актуальним у контексті сучасної війни в Україні [6; 14]. Науковці також досліджують різні підходи до виміру соціального капіталу, його форм і механізмів трансформації [9; 17; 18]. Важливою складовою соціального капіталу є освіта як осередок його генерації [12, с. 16].

Післявоєнне відновлення України потребує врахування соціального виміру та активізації соціального капіталу як ресурсу для сталого розвитку суспільства [16; 19]. Міжнародні організації, зокрема Світовий банк, відзначають необхідність підтримки інституцій та громадських ініціатив для ефективного відновлення [24].

Таким чином, літературні джерела підтверджують, що соціальний капітал є багатовимірним явищем, яке відіграє ключову роль у розвитку соціально-економічної системи, особливо в умовах криз та воєнних дій.

Методологічну основу дослідження становить поєднання теоретичних, емпіричних та аналітичних методів, що дозволило всебічно розкрити проблему оцінки соціального капіталу України в умовах воєнного стану.

На теоретичному рівні було здійснено критичний аналіз літератури, що охоплює класичні й сучасні концепції соціального капіталу (Bourdieu, Coleman, Putnam), а також дослідження українських авторів, які розглядають соціальний капітал як фактор економічного розвитку та суспільної стійкості [7; 9; 10]. Систематизація підходів дозволила визначити сутність, структуру та основні функції соціального капіталу в контексті кризових подій, зокрема війни [6; 11].

Для формування науково обґрунтованих гіпотез щодо змін соціального капіталу під час війни застосовано методи індукції й дедукції, що дало змогу узагальнити емпіричні дані й теоретичні положення та вивести закономірності впливу війни на соціальну довіру, солідарність, громадську активність [14; 19].

Емпірична частина дослідження базується на аналізі статистичних та соціологічних даних, опублікованих Державною службою статистики України [5], Київським міжнародним інститутом соціології [6], Центром Разумкова [13; 14], а також на матеріалах Міністерства соціальної політики України про внутрішньо переміщених осіб [4]. Контент-аналіз звітів міжнародних організацій [24; 25] та національних досліджень дозволив виявити поточні тренди й дисбаланси у розвитку соціального капіталу, а також оцінити його роль у процесах повоєнної відбудови [15; 16].

Окрему увагу приділено використанню методу SWOT-аналізу, що дав змогу систематизувати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, які характеризують соціальний капітал України в умовах воєнного стану. У розробці рекомендацій було враховано

результати досліджень щодо волонтерського руху [1; 3], соціального підприємництва [8] та ролі освіти як генератора соціального капіталу [12, с. 17]. Також у роботі застосовано метод порівняльного аналізу для співставлення українського досвіду із зарубіжними практиками відновлення соціального капіталу після конфліктів [22; 23].

Використання джерел відбувалося з урахуванням обмежень, пов'язаних із триваючим характером воєнних дій, що зумовлює фрагментарність та динамічність наявних даних. Тому результати мають контекстуальне значення й відображають специфіку українського суспільства в його історичному та культурному вимірах.

Таким чином, поєднання класичних і сучасних наукових методів, а також урахування емпіричних даних забезпечили комплексне вивчення стану соціального капіталу в Україні в умовах війни та розробку практичних рекомендацій щодо його зміцнення у післявоєнний період.

Поняття соціального капіталу стало предметом інтенсивного дослідження в соціології, економіці та політології з кінця ХХ століття. Його витoki сягають класичних робіт таких авторів, як Пітер Б. Блау та Джеймс Коулмен, які акцентували увагу на ролі соціальних мереж і взаємної довіри у формуванні співпраці між індивідами. В подальшому дослідження соціального капіталу розширилися і включили до нього інституційну довіру, соціальні норми та культурні аспекти, що є визначальними для стійкості суспільств у кризові періоди [7; 9].

Еволюція концепції соціального капіталу в контексті українського суспільства має особливу динаміку, адже воєнні виклики підсилюють значення соціальних зв'язків як чинника консолідації та адаптації [2, с. 100]. На сучасному етапі соціальний капітал можна розглядати як ресурс, який формується у процесі соціальної взаємодії, що підвищує рівень довіри, спільних цінностей та взаємодопомоги серед членів спільноти [10, с. 34].

Формування соціального капіталу визначається низкою взаємопов'язаних чинників:

1. Рівень довіри – як міжособистісної, так і інституційної, що відображає ступінь віри громадян у державні органи та соціальні інститути. В умовах війни ця довіра зазнає суттєвих трансформацій: спостерігається зростання недовіри до деяких державних інституцій, проте посилюється довіра у межах локальних спільнот і волонтерських організацій, що відіграють роль соціального стабілізатора [6; 14].

2. Активність громадянського суспільства, зокрема волонтерський рух, який у воєнний період став одним із основних механізмів формування соціальних зв'язків і взаємодопомоги [3]. Крім того, інституційна підтримка та наявність ефективних соціальних структур сприяють розвитку соціального капіталу, забезпечуючи рамки для кооперації та солідарності [2, с. 101].

3. Внутрішньо переміщені особи та біженці створюють нові виклики для формування соціального капіталу, оскільки їхні соціальні мережі зазнають розривів і трансформацій. Проте й у цих умовах формується новий капітал на основі адаптації і взаємодопомоги в приймаючих громадах [4; 20].

Соціальний капітал проявляється у трьох основних формах: індивідуальному (бінарному), груповому та інституційному. Індивідуальний капітал – це особисті зв'язки і довіра між людьми, груповий – мережі взаємодії в межах спільнот, а інституційний – довіра до державних структур і норм [17, с. 202]. Взаємодія цих форм створює цілісний механізм соціального капіталу, що відіграє важливу роль у суспільному розвитку.

Війна значною мірою змінює соціальне середовище, що вимагає адаптації методів оцінки соціального капіталу. Традиційні кількісні методи, такі як опитування щодо рівня довіри, участі у громадському житті та оцінки соціальної згуртованості, доповнюються якісними дослідженнями (фокус-групами, інтерв'ю), що дозволяють глибше зрозуміти процеси соціальної мобілізації у кризовий період [6].

Варто приділити увагу показникам довіри як до інститутів, так і між громадянами, адже це є ключовим компонентом соціального капіталу, що визначає рівень співпраці та солідарності [13]. Також важливо враховувати участь у волонтерських рухах і локальних ініціативах, що є особливо актуальним у воєнний час [3]. В умовах війни не можна ігнорувати соціальні виклики, пов'язані з мобільністю населення – внутрішньо переміщені особи

потребують окремої уваги як окрема соціальна група, що формує і трансформує соціальні мережі [4; 21].

Дослідження показали, що соціальний капітал, незважаючи на деструктивний вплив війни на суспільні зв'язки, демонструє високу адаптивність та потенціал для консолідації суспільства в екстремальних умовах [2; 9]. Практичний досвід високорозвинених країн свідчить, що розвинене громадянське суспільство та система морально-етичних норм є результатом ефективного використання соціального капіталу, що підтверджується й українським досвідом під час війни [6; 10].

В умовах воєнного стану соціальний капітал в Україні проявився через зростання рівня солідарності, довіри до волонтерських організацій та активізацію громадських ініціатив [3; 14]. Було виокремлено дві основні форми його впливу: горизонтальну – у вигляді самоорганізації громадян і координації економічних агентів без участі держави, а також вертикальну – через консолідацію суспільства навколо державних інституцій та підтримку їхньої діяльності [2; 17]. Зокрема, ключові прояви соціального капіталу під час війни включають: високий рівень довіри, що сприяє зменшенню шахрайства навіть у кризових умовах [6]; переорієнтацію ресурсів, які зазвичай витрачаються на контроль, на підтримку виробництва та інновацій [16]; підвищення рівня громадської участі у прийнятті рішень, що гарантує ефективність державних інституцій [13]; зростання ролі краудфандингу як альтернативного джерела фінансування військових та гуманітарних потреб (рис. 1.) [23]; активізацію соціального підприємництва, орієнтованого на вирішення гострих соціальних проблем, зокрема підтримку вразливих категорій населення [1].

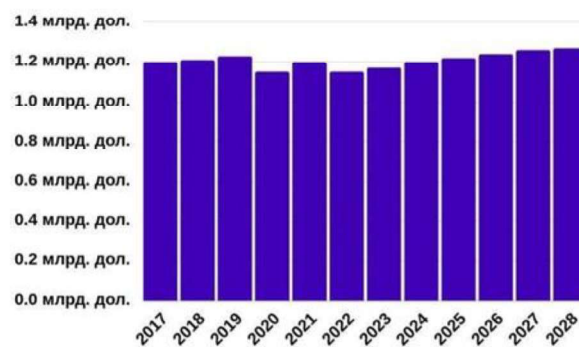

Рисунок 1 - Оцінка обсягів світового ринку краудфандингу у 2017–2024 роках та прогноз на 2025–2028 роки

Джерело: складено автором за даними [23].

Також спостерігається зростання ролі соціальних мереж як важливого інструменту комунікації та координації суспільних дій. Це дозволяє знижувати витрати на пошук партнерів і підвищувати ефективність співпраці [11]. Довіра, як одна з ключових складових соціального капіталу, відіграє визначальну роль у налагодженні взаємин між державою та громадянами, що, своєю чергою, підсилює інвестиційну привабливість країни й допомагає боротися з тіньовою економікою [2; 24]. На рівні територіальних громад спостерігається підвищення ефективності діяльності завдяки спільним діям, орієнтованим на досягнення колективних цілей і вирішення локальних проблем. Високий рівень довіри та дотримання суспільних норм дозволяє громадам приймати й реалізовувати важливі рішення навіть за відсутності централізованого контролю [4; 19].

Отже, результати дослідження підтверджують, що соціальний капітал є критично важливим ресурсом економічного та соціального відновлення в умовах воєнного стану. Його активне використання та розвиток сприяють не лише виживанню суспільства під час кризи, а й створюють основу для повоєнної відбудови та зміцнення стійкості держави [15; 18].

Історичний досвід України підтверджує здатність суспільства об'єднуватися в кризові моменти, створюючи нові форми солідарності та активності. Зокрема, Революція Гідності та

події після неї стимулювали активний розвиток громадських організацій та волонтерського руху, що проявилось у підтримці армії, допомозі переселенцям і малозахищеним верствам населення [3; 6].

Згідно з опитуванням GfK Ukraine (2014), волонтерські організації отримували високу довіру суспільства та сприймалися як важливий чинник зміцнення миру й побудови громадянського суспільства (рис. 2) [3].

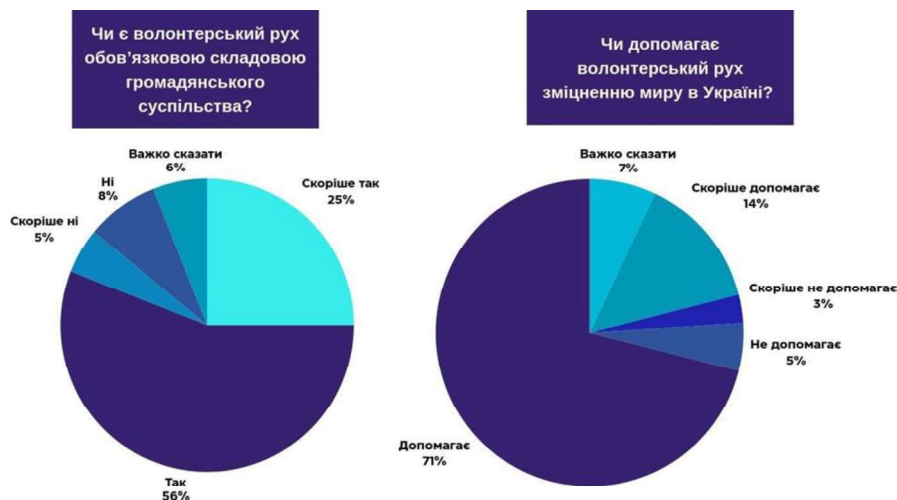

Рисунок 2 - Сприйняття волонтерських організацій українським суспільством у 2014 році

Джерело: підготовлено автором за матеріалами [3].

Упродовж 2014–2023 рр. кількість зареєстрованих громадських та благодійних організацій демонструвала стабільне зростання (рис. 3) [5; 6].

Рисунок 3 - Зміни в кількості зареєстрованих громадських та благодійних організацій у 2014–2023 роках

Джерело: підготовлено автором за даними [6].

Повномасштабне вторгнення 2022 року ще більше підкреслило важливість громадських організацій та волонтерських ініціатив у підтримці суспільства. Станом на початок квітня 2024 року в Україні налічувалося 103 602 громадські організації та 30 598 благодійних фондів. Ці структури швидко пристосувалися до нових викликів, розширили напрями своєї діяльності, налагодили міжорганізаційну взаємодію та почали освоювати нові сфери, демонструючи високу гнучкість і здатність ефективно мобілізувати ресурси [6; 25].

Індекс сталості організацій громадянського суспільства (за даними USAID) навіть у складних умовах війни покращився: загальний показник знизився (що означає покращення) з

3,2 у 2021 р. до 3,1 у 2022 р., що відображає позитивні зміни у фінансовій життєздатності, наданні послуг та розвитку секторальної інфраструктури [25].

Основними сферами діяльності ОГС/БО у 2023 році (рис. 4) стали підтримка армії та ветеранів, допомога постраждалим від війни, гуманітарна та психологічна підтримка.

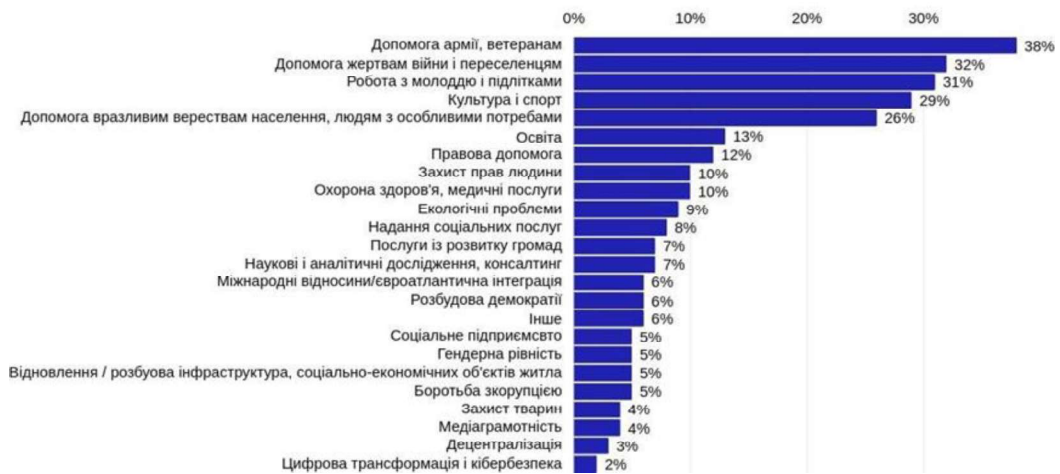

Рисунок 4 - Ключові напрями роботи громадських та благодійних організацій у 2023 році

Джерело: укладено автором за матеріалами [6; 25].

Джерелами фінансування (рис. 5) залишаються переважно пожертви, благодійні та членські внески, однак їх нестабільність створює значні виклики для забезпечення стійкості організацій [6; 25].

Незважаючи на виклики, громадські та благодійні організації залишаються налаштованими на подальшу діяльність, бачачи свою ключову роль у повоєнному відновленні країни [6].

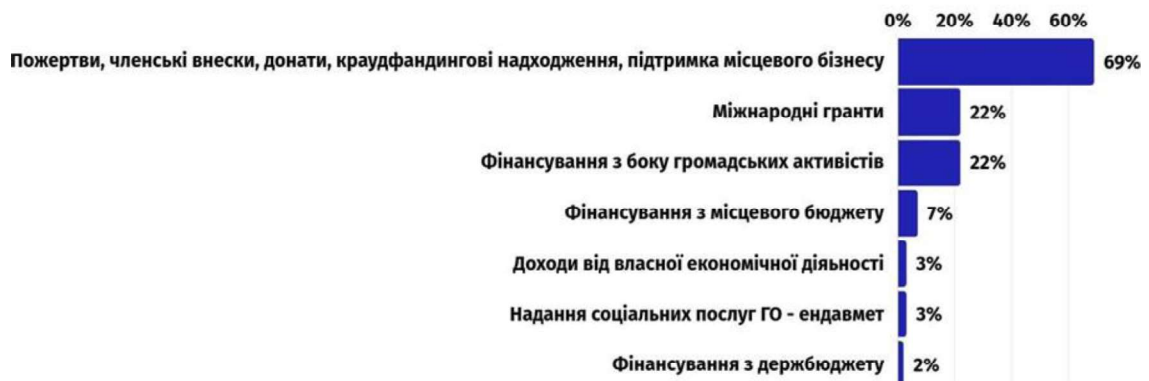

Рисунок 5 - Фінансові джерела організацій громадянського суспільства у 2023 році

Джерело: укладено автором за даними [6; 25].

Результати дослідження підтверджують, що соціальний капітал в умовах війни не лише не зруйнувався, а й проявився у нових формах довіри, солідарності та активності, що стало важливою основою суспільної стійкості та перспектив відновлення України [6; 9; 11].

Одним із ключових чинників формування позитивного соціального капіталу є державна політика, що орієнтована на підвищення якості життя населення та створення сприятливого середовища для його розвитку [16]. Інвестиції в освіту, особливо в раннє навчання та навчання протягом життя, є передумовою не лише для розвитку людського капіталу, але й для формування міцних соціальних мереж [12, с. 16]. Це підтверджується високими показниками

України за напрямом науки й технологій у світовому рейтингу [24], що свідчить про належний рівень освітніх процесів та міжнародної інтеграції в науковій сфері.

Водночас Україна стикається з низкою серйозних проблем, що негативно впливають на рівень соціального капіталу. Зокрема, за показниками безпеки та екології країна демонструє одні з найгірших результатів, що зумовлено наслідками війни та недостатньою увагою до охорони навколишнього середовища [6]. Також відзначається низький рівень довіри громадян до державних інституцій, що пояснюється їхньою неефективністю, корупцією, непрозорістю та відсутністю належної комунікації з населенням [14].

Дослідження показали (рис. 6, рис. 7), що населення України більше довіряє громадським і волонтерським організаціям, які надають підтримку та допомогу під час кризи, що свідчить про важливість розвитку громадянського суспільства як елемента соціального капіталу [3].

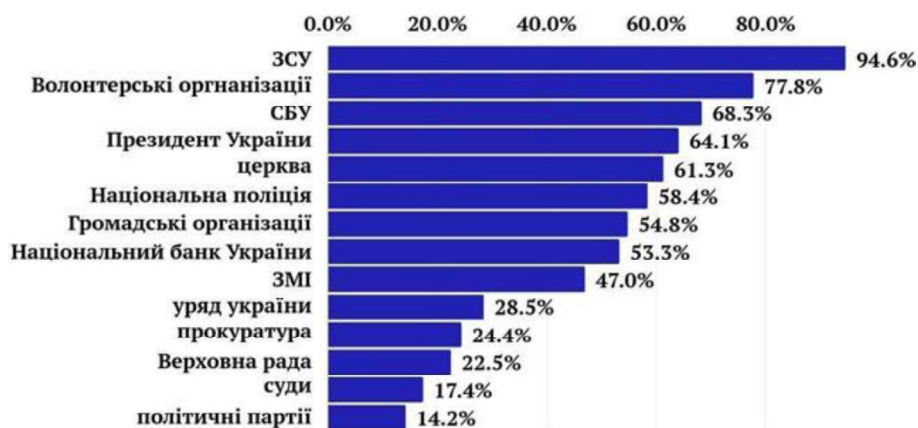

Рисунок 6 - Довіра населення до соціальних інституцій в Україні у 2024 році

Джерело: укладено автором за матеріалами [3].

Соціальне підприємництво також розглядається як перспективний інструмент для вирішення соціальних проблем та зміцнення соціального капіталу. Проте розвиток цієї сфери в Україні перебуває на ранньому етапі через відсутність достатньої державної підтримки, законодавчого регулювання, фінансування та поінформованості населення [1; 8]. На відміну від провідних країн світу, таких як Канада, Австрія чи Франція, де створені сприятливі умови для розвитку соціального підприємництва, Україні необхідно активніше працювати в цьому напрямі.

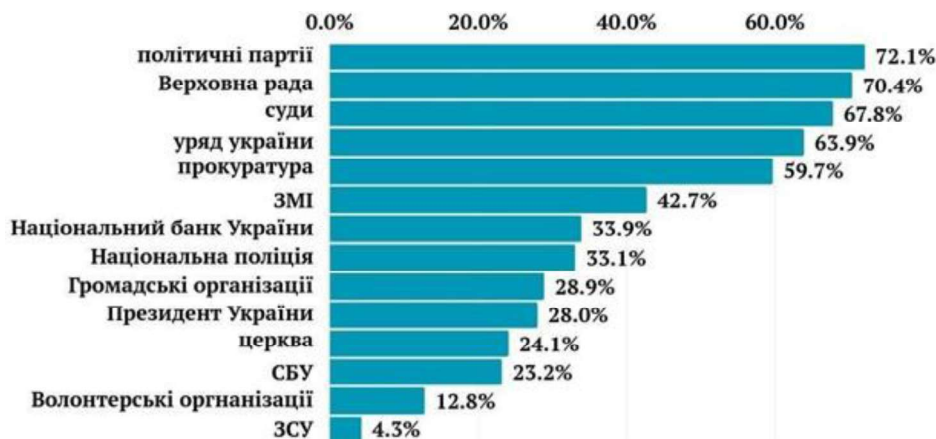

Рисунок 7 - Показники недовіри громадян до соціальних інституцій України у 2024 році

Джерело: укладено автором за даними [3].

Результати проведеного дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до формування соціального капіталу. Такий підхід має охоплювати підвищення якості освітніх послуг, забезпечення безпечного та доступного житла, розвиток програм для молоді, підтримку соціального підприємництва та відновлення довіри до державних інституцій [7; 9]. Реалізація цих кроків сприятиме посиленню соціальної й економічної стійкості, а також побудові більш справедливого та рівноправного суспільства [11].

Період післявоєнної відбудови України вимагатиме оперативних і ефективних рішень, спрямованих на реконструкцію країни та інтеграцію її економіки до європейського простору.

З цією метою українські експерти разом із західними партнерами вже сьогодні розробляють детальні плани дій [15].

На державному рівні готується Національна програма «План відновлення України», що передбачає реалізацію десятирічної стратегії у таких ключових сферах: посилення інституційної спроможності, безпека та оборона, європейська інтеграція, досягнення енергетичної незалежності, екологічна відбудова, забезпечення макрофінансової стабільності, відновлення й модернізація інфраструктури, удосконалення систем освіти й охорони здоров'я, а також підвищення ефективності соціальної політики [15].

Хоча наразі неможливо точно оцінити масштаби збитків, вже очевидно, що відбудова країни вимагатиме значних фінансових ресурсів і ретельно продуманого планування.

За оцінками Світового банку, для відновлення України протягом наступного десятиліття знадобиться близько 486 мільярдів доларів США. Найбільші витрати передбачаються на житлове будівництво, транспортну та промислову інфраструктуру, розвиток аграрного сектору, енергетику й соціальний захист населення [24].

Ключовим завданням повоєнної реконструкції стане також соціальна реінтеграція ветеранів та їхніх сімей, чисельність яких після завершення війни може сягнути 5-6 млн осіб. Необхідно розробити ефективні політики підтримки їх повернення до цивільного життя, включно з психологічною допомогою, працевлаштуванням та доступом до ресурсів [20].

Ще одним важливим аспектом є повернення вимушених мігрантів. Для цього потрібно забезпечити сприятливі умови в економічному, соціальному та психологічному вимірах, а також створити умови для безпечного і комфортного повернення без стигматизації [4].

Відновлення України неможливе без розвитку позитивного соціального капіталу, який здатен стати рушієм стабільності та економічного зростання. Для системного розуміння його сильних і слабких сторін, а також потенційних можливостей і загроз застосовано SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1 - SWOT-аналіз соціального капіталу в Україні

S (Сильні сторони)	W (Слабкі сторони)
<ul style="list-style-type: none"> • Історична спадкоємність та традиції; • Розвинена мережа громадських ініціатив і організацій; • Здатність об'єднуватися під час криз; • Значущість культурних цінностей у суспільстві; • Позитивний досвід самоорганізації громад; • Наявність корпоративної солідарності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Руйнівні наслідки війни; • Недовіра до державних інституцій; • Високий рівень корупційних практик; • Демографічні проблеми (зменшення населення); • Значна економічна та соціальна нерівність.
O (Можливості)	T (Загрози)
<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення громадянської активності та свідомості; • Розвиток сектору соціального підприємництва; • Запровадження ефективних механізмів взаємодії держави й громадянського суспільства. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ескалація військового конфлікту; • Втрата кваліфікованих людських ресурсів; • Політична нестабільність та конфлікти; • Занепад економіки внаслідок війни; • Незавершеність судової та інституційної реформ.

Джерело: створено автором

Соціальний капітал України має низку значущих сильних сторін, таких як здатність консолідуватися у складних ситуаціях, що дозволило зберегти стійкість суспільства під час повномасштабного вторгнення. Однак існують і суттєві проблеми – корупція, низький рівень

довіри до влади, демографічні виклики та нерівність, які гальмують розвиток соціального капіталу.

З огляду на це, для посилення соціального капіталу рекомендується:

1. Мінімізувати корупцію та забезпечити прозорість у діяльності влади для підвищення довіри населення.
2. Сприяти розвитку громадських організацій через фінансову підтримку та створення ефективних механізмів регулювання.
3. Підтримувати позитивний імідж громадських ініціатив та розвивати платформи співпраці між державою і громадянським суспільством.
4. Впроваджувати освітні програми для протидії інформаційній війні.
5. Підтримувати соціальне підприємництво як інструмент подолання соціальних проблем.
6. Формувати програми соціальної реінтеграції ветеранів та повернення вимушених мігрантів.

Враховуючи ці заходи, соціальний капітал може стати одним із ключових чинників успішної післявоєнної реконструкції України.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що оцінка стану соціального капіталу в умовах воєнного стану є складним, але вкрай важливим завданням. Соціальний капітал, як сукупність мереж довіри, взаємодопомоги та громадської активності, зазнав значних змін під впливом повномасштабної війни в Україні. З одного боку, війна підірвала частину традиційних соціальних зв'язків та підвищила рівень недовіри до окремих інституцій. З іншого – стимулювала безпрецедентне піднесення волонтерської діяльності, мобілізацію громадянського суспільства та появу нових форм солідарності.

Аналіз динаміки соціального капіталу засвідчив, що громадські й благодійні організації відіграють ключову роль у підтримці суспільної стійкості, забезпечуючи допомогу постраждалим, мобілізуючи ресурси та підтримуючи довіру в суспільстві. Проте рівень довіри до державних і соціальних інституцій залишається неоднорідним, що створює виклики для ефективної координації зусиль на рівні держави й громади.

Дослідження також підкреслило необхідність розробки науково обґрунтованих підходів до вимірювання соціального капіталу під час кризових явищ та в повоєнний період. Запропоновано методологічні рекомендації щодо моніторингу соціального капіталу, враховуючи специфіку воєнного часу й обмеженість даних.

Зміцнення соціального капіталу має стати пріоритетом для державної політики та стратегій повоєнної відбудови. Це передбачає розвиток партнерства між державою й громадянським суспільством, підвищення рівня довіри до інституцій, підтримку волонтерських та громадських ініціатив, а також створення умов для повернення та реінтеграції громадян, які були змушені залишити свої громади.

Отже, соціальний капітал є важливим ресурсом підвищення стійкості суспільства та відновлення економіки. Його збереження та розвиток в умовах війни й у процесі відбудови визначатиме здатність українського суспільства відновитися, подолати наслідки війни та забезпечити сталий розвиток у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2021. Вип. 6(1). С. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_e_2021_6_1_7 (дата звернення: 21.09.2025).
2. Верховод І. Соціальна сфера як економічна категорія та основа соціального розвитку. *Економічні горизонти*. 2023. № 1(23). С. 92–105.
3. Волонтерський рух в Україні 2014. *SlideShare*. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/survey-results-2014/42390715> (дата звернення: 21.09.2025).
4. Внутрішньо переміщені особи. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 21.09.2025).
5. Державна служба статистики України. *Статистична інформація*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.09.2025).

6. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2024. URL: <https://ednannia.ua/attachments/article/12447/...pdf> (дата звернення: 21.09.2025).
7. Єрмакова О. А. Соціальний капітал як важливий фактор економічного розвитку України та її регіонів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2016. Вип. 847. С. 88–96. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/.../VNULPP_2016_847_16.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
8. Каталог соціальних підприємств України 2016–2017 рр. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. URL: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/sotsialnipidpriemstva/katalog> (дата звернення: 21.09.2025).
9. Крисаченко В. Соціальний капітал українського суспільства: сутність, трансформація, консолідаційний потенціал. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 8–30.
10. Матросова Л. М. Соціальний капітал та його роль в економічному розвитку країни. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30(2). С. 32–37. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018/9.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
11. Невидимий клей: дослідження соціального капіталу в Україні. *САУ – Портал Соціологічної асоціації України*. URL: <https://sau.in.ua/research/nevydymyj-klej-doslidzhennya-soczialnogo-kapitalu-v-ukrayini/> (дата звернення: 21.09.2025).
12. Нечітайло І. С. Заклад освіти як осередок генерації соціального капіталу. *Габітус*. 2022. № 33. С. 15–19.
13. Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну (січень 2024 р.). *Центр Разумкова*. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/> (дата звернення: 21.09.2025).
14. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024 р.). *Центр Разумкова*. 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/> (дата звернення: 21.09.2025).
15. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 21.09.2025).
16. Покровська Н. М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. Вип. 4(274).
17. Тітаренко О. М. Форми існування соціального капіталу: дослідження науковців. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. Т. 2, № 2. С. 201–205. URL: [http://irbisnbuv.gov.ua/.../Vchnu_ekon_2015_2\(2\)46.pdf](http://irbisnbuv.gov.ua/.../Vchnu_ekon_2015_2(2)46.pdf) (дата звернення: 21.09.2025).
18. Тітаренко О. М. Різні підходи до виміру соціального капіталу. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2015. Вип. 10. С. 333–338. URL: http://irbisnbuv.gov.ua/.../vkpnuen_2015_10_61.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
19. Україна після війни: соціальний вимір. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/115479> (дата звернення: 21.09.2025).
20. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Третя хвиля дослідження. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-third-wave-research/> (дата звернення: 21.09.2025).
21. Як економіка України працює під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/velikiy-ekspleyner/> (дата звернення: 21.09.2025).
22. Adam S. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. О. Васильєв, М. Межевкіна, А. Малівський. Київ: Наш формат, 2018.
23. Statista. Estimated crowdfunding market volume globally 2017–2028. 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/1078273/global-crowdfunding-market-size/> (дата звернення: 21.09.2025).
24. World Bank Group. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. *World Bank*. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recoveryand-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 21.09.2025).
25. 2022 Індекс сталості організації громадянського суспільства. Український незалежний центр політичних досліджень. URL: http://ucipr.org.ua/images/files/1864/1864_file.pdf (дата звернення: 21.09.2025)

References

1. Bila, I. S., & Shevchenko, O. O. (2021). Sotsialne pidpriemnytstvo – suchasnyi trend ekonomichnoho rozvytku [Social entrepreneurship – a modern trend of economic development]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, 6(1), 28–33. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAe_2021_6_1_7 (in Ukr.).
2. Verkhovod, I. (2023). Sotsialna sfera yak ekonomichna katehoriia ta osnova sotsialnoho rozvytku [Social sphere as an economic category and the basis of social development]. *Ekonomichni horyzonty*, 1(23), 92–105 (in Ukr.).

3. Volonterskyi rukh v Ukraini 2014 [Volunteer movement in Ukraine 2014]. (n.d.). SlideShare. Retrieved from <https://www.slideshare.net/slideshow/survey-results-2014/42390715> (in Ukr.).
4. Vnutrishno peremishcheni osoby [Internally displaced persons]. (n.d.). Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (in Ukr.).
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). Statystychna informatsiia. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).
6. Hromadianske suspilstvo Ukrainy v umovakh viiny: zvit z kompleksnoho sotsiolohichnoho doslidzhennia [Civil society of Ukraine in wartime: report from a complex sociological study]. (2024). Kyivskiy mizhnarodnyi instytut sotsiolohii. Retrieved from <https://ednannia.ua/attachments/article/12447/...pdf> (in Ukr.).
7. Yermakova, O. A. (2016). Sotsialnyi kapital yak vazhlyvyi faktor ekonomichnoho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv [Social capital as an important factor of economic development of Ukraine and its regions]. Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politehnika. Problemy ekonomiky ta upravlinnia, (847), 88–96. Retrieved from http://www.irbisnbuv.gov.ua/.../VNULPP_2016_847_16.pdf (in Ukr.).
8. Kataloh sotsialnykh pidpriemstv Ukrainy 2016–2017 rr. [Catalogue of social enterprises of Ukraine 2016–2017]. (2017). Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». Retrieved from <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/sotsialnipidpriemstva/katalog> (in Ukr.).
9. Krysychenko, V. (2021). Sotsialnyi kapital ukraïnskoho suspilstva: sutnist, transformatsiia, konsolidatsiinyi potentsial [Social capital of Ukrainian society: essence, transformation, consolidation potential]. Ukrainoznavstvo, 4(81), 8–30 (in Ukr.).
10. Matrosova, L. M. (2018). Sotsialnyi kapital ta yoho rol v ekonomichnomu rozvytku krainy [Social capital and its role in the economic development of the country]. Prychornomorski ekonomichni studii, 30(2), 32–37. Retrieved from http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018/9.pdf (in Ukr.).
11. Nevydymyi kley: doslidzhennia sotsialnoho kapitalu v Ukraini [Invisible glue: research on social capital in Ukraine]. (n.d.). SAU – Portal Sotsiolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. Retrieved from <https://sau.in.ua/research/nevydymyi-klej-doslidzhennya-soczialnogo-kapitalu-v-ukrayini/> (in Ukr.).
12. Nechitalo, I. S. (2022). Zaklad osvity yak osередok heneratsii sotsialnoho kapitalu [Educational institution as a center for generating social capital]. Habitus, (33), 15–19 (in Ukr.).
13. Otsinka hromadianamy zovnishnoi polityky vlady, efektyvnosti mizhnarodnoi pidtrymky ta vplyvu zovnishnopolitychnykh chynnykiv na Ukrainu (sichen 2024 r.) [Citizens' assessment of foreign policy, effectiveness of international support and influence of external factors on Ukraine (January 2024)]. (2024). Tsentrazumkova. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/> (in Ukr.).
14. Otsinka hromadianamy sytuatsii v kraini ta dii vlady. Dovira do sotsialnykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromadskykh diiachiv (sichen 2024 r.) [Citizens' assessment of the situation in the country and government actions. Trust in social institutions, politicians, officials and public figures (January 2024)]. (2024). Tsentrazumkova. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/> (in Ukr.).
15. Plan vidnovlennia Ukrainy [Ukraine recovery plan]. (n.d.). Retrieved from <https://recovery.gov.ua/> (in Ukr.).
16. Pokrovska, N. M. (2022). Kontseptualni zasady pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy, ekonomichni aspekty [Conceptual foundations of post-war recovery of Ukraine, economic aspects]. Visnyk Skhidnoukraïnskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia, 4(274) (in Ukr.).
17. Titarenko, O. M. (2015a). Formy isnuvannia sotsialnoho kapitalu: doslidzhennia naukovtsiv [Forms of social capital existence: research of scholars]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky, 2(2), 201–205. Retrieved from [http://irbisnbuv.gov.ua/.../Vchnu_ekon_2015_2\(2\)46.pdf](http://irbisnbuv.gov.ua/.../Vchnu_ekon_2015_2(2)46.pdf) (in Ukr.).
18. Titarenko, O. M. (2015b). Rizni pidkhody do vymiru sotsialnoho kapitalu [Different approaches to measuring social capital]. Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky, (10), 333–338. Retrieved from http://irbisnbuv.gov.ua/.../vkpnuen_2015_10_61.pdf (in Ukr.).
19. Ukraina pislia viiny: sotsialnyi vymir [Ukraine after the war: social dimension]. (n.d.). Zbruch. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/115479> (in Ukr.).
20. Ukraïnski bizhentsi. Maibutnie za kordonom ta plany na povernennia. Tretia khvyliia doslidzhennia [Ukrainian refugees. Future abroad and plans to return. Third wave of research]. (n.d.). Tsentrazumkova. Retrieved from https://ces.org.ua/ukrainian_refugees_third_wave_research/ (in Ukr.).
21. Yak ekonomika Ukrainy pratsiuie pid chas viiny [How Ukraine's economy works during the war]. (n.d.). Tsentrazumkova. Retrieved from <https://ces.org.ua/velikiy-ekspleyner/> (in Ukr.).
22. Adam, S. (2018). Doslidzhennia pro pryrodu i prychny bahatstva narodiv [An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations] (O. Vasyliiev, M. Mezhevikina, & A. Malivskiy, Trans.). Nash format (in Ukr.).
23. Statista. (2023). Estimated crowdfunding market volume globally 2017–2028. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1078273/global-crowdfunding-market-size/>

24. World Bank Group. (2024). Onovlena otsinka potreb Ukrainy na vidnovlennia ta vidbudovu [Updated assessment of Ukraine's recovery and reconstruction needs]. World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recoveryand-reconstruction-needs-assessment-released>

25. 2022 Indeks stalosti orhanizatsii hromadianskoho suspilstva [2022 Civil society organization sustainability index]. (n.d.). Ukrainskyi nezaleznyi tsentr politychnykh doslidzhen. Retrieved from http://ucipr.org.ua/images/files/1864/1864_file.pdf (in Ukr.).

DUBYNA Nazarii
Postgraduate Student,
Faculty of International Relations,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk, Ukraine

THE PROBLEM OF ASSESSING THE STATE OF SOCIAL CAPITAL IN THE COUNTRY UNDER MARTIAL LAW

Introduction. *The problem of assessing the state of social capital in a country under martial law is a new and extremely relevant field of research. The full-scale war in Ukraine has significantly transformed social relations: on the one hand, it undermined traditional social networks, and on the other hand, it stimulated new forms of trust, solidarity, and civic activity. Assessing social capital under such conditions becomes critically important for developing strategies aimed at strengthening social resilience and ensuring effective post-war recovery.*

Purpose. *The purpose of the study is to analyze the problem of assessing the state of social capital in Ukraine under martial law and to develop scientifically grounded recommendations for its effective use as one of the key factors of economic and social recovery.*

Results. *The study systematizes theoretical approaches to the concept of social capital and emphasizes its role in times of crisis. It identifies the main factors and forms of social capital, highlights the importance of trust, civic engagement, and institutional support, and provides methodological recommendations for measuring social capital under wartime conditions. Empirical data from Ukrainian and international sources demonstrate that despite the destruction of part of traditional social ties, the war has strengthened civic activism, volunteerism, and new networks of solidarity. The findings also show the key role of NGOs and charitable organizations in supporting resilience, while uneven levels of institutional trust create challenges for effective coordination between the state and society.*

Originality. *The originality of the study lies in the focus on social capital assessment specifically under conditions of martial law, which has not been sufficiently researched before. It proposes a combination of theoretical, empirical, and analytical methods to measure transformations of social trust, civic participation, and solidarity in wartime Ukraine. Special attention is given to the role of the state, civil society, and volunteer movements in preserving and strengthening social capital as a resource for recovery.*

Conclusion. *The research confirms that assessing the state of social capital in wartime is a complex but essential task. War simultaneously undermines certain traditional social structures and fosters unprecedented civic mobilization and solidarity. The study emphasizes the need for scientifically grounded monitoring tools to evaluate changes in social capital during crises and in the post-war period. Strengthening social capital should be a priority for state policy and recovery strategies, with a focus on building trust in institutions, supporting civil society initiatives, and reintegrating displaced populations. Social capital is thus a crucial resource for enhancing resilience, rebuilding the economy, and ensuring sustainable development in post-war Ukraine.*

Keywords: *social capital; martial law; Ukraine; social capital assessment; civic activity; institutional trust; post-war recovery; social resilience.*

Одержано редакцією: 20.05.2025
Прийнято до публікації: 18.06.2025